

Det gäller att vara konkret!

– En kvalitativ studie om fyra pedagogers syn på
tvåspråkiga barns språkutveckling i en förskola och i en
förskoleklass

Av: Gertud Mankand
Handledare: Linda Kahlin
Examinator: Petra Garberding

English abstract

Title: You have to be concrete! - A qualitative study of four teachers' view on bilingual children's language development in a preschool and a preschool class.

Author: Gertud Mankand

Instructor: Linda Kahlin

Spring term: 2012

The study is based on Lev Vygotskijs and John Dewey's learning theory. Such is "the zone for immediate development" and "learning by doing".

Purpose: The study's purpose was to examine how four teachers' work with bilingual children's language development in a preschool and in a preschool class. These questions will be answered in my study: 1). which view of bilingualism have been the educators? 2). which language development approach has been the educators of preschool/ preschool class have chosen to promote the bilingual children's language development in the Swedish language? 3). what similarities and differences, I find the teachers' way of working with bilingual children? **Method:** To investigate and answer the purpose of this study was therefore qualitative approach through interviews are used. **Results:** The results show that both teachers in a preschool and preschool class are working with language development in order to encourage bilingual children's language development. **Conclusions:** The conclusions are to be able to speak several languages is an asset. Teachers should encourage bilingual children to speak their native language. To encourage bilingual children's language development using a variety of language development methods in the form of music, singing, rhymes and chants. Reading many books and to retell.

Key words: Bilingualism, multilingualism, language development work, preschool, preschool class.

Nyckelord: Tvåspråkighet, flerspråkighet, språkutvecklande arbete, förskola, förskoleklass.

Innehåll

English abstract

1. Inledning och bakgrund	4
1.2 Styrdokumentet.....	5
2. Syfte	7
2.1 Frågeställningar.....	7
2.2 Avgränsningar.....	7
3. Teorianknytning	8
3.1 Tvåspråkighet och andraspråksinläring.....	8
3.2 Vad är modersmål?.....	8
3.3 Språkanvändning.....	9
3.4 Ett sociokulturellt perspektiv på lärande.....	10
3.5 Att arbeta språkutvecklande.....	11
3.6 Tidigare forskning.....	12
4. Metod	14
4.1 Val av metod.....	14
4.2 Urval.....	14
4.3 Intervjuer.....	15
4.4 Etiska principer inom forskning.....	17
4.5 Validitet.....	17
4.6 Reliabilitet.....	17
5. Resultatredovisning och analys	19
5.1 Vad innebär tvåspråkighet för dig?.....	19
5.2 Språkanvändning i förskolan och i förskoleklassen.....	20
5.3 Pedagoger som talar barnets modersmål.....	22
5.4 Att arbeta språkutvecklande.....	23
6. Slutsatser och sammanfattning	27
7. Förslag till fortsatt forskning	29
Käll – och litteraturförteckning	30
BILAGOR	33
Bilaga 1 Informationsbrev till förskolor och skolor.....	33
Bilaga 2 Intervjuguide.....	34

1. Inledning och bakgrund

1.1 Inledning

I de flesta storstäder i Sverige idag finns det bostadsområden där majoriteten av befolkningen pratar ett annat språk än svenska. I dessa bostadsområden kan det svenska språket utgöra en minoritet (Lahdenperä, 2004). Jag bor själv i ett område, där de flesta barn är två eller flerspråkiga. För flerspråkiga och även deras föräldrar kan förskolan bli deras första möte med det svenska samhället.

Ca 13 % av förskolans barn har annat modersmål än svenska. Andelen elever med annat modersmål är lägre på mindre orter och högre i storstäderna (Myndigheten för skolutveckling, 2004:7–11). Var femte elev i grundskolan har en utländsk bakgrund enligt information på skolinspektionens hemsida. Antalet barn med utländsk bakgrund och annat modersmål än svenska gör att personal inom skola och förskola möter många barn och föräldrar med annan kulturbakgrund, språktillhörighet och andra traditioner (Skolinspektionen, 2010).

Pedagogernas förhållningssätt är viktigt gentemot föräldrar och de tvåspråkiga barnen. Ett interkulturellt arbetssätt innebär att man utifrån sin egen etnisk bakgrund är medveten om sin roll och förstår vad det innebär att bo och leva i ett mångkulturellt samhälle. Samt förstå hur detta kan återspeglas i förskolan. Att använda och stimulera sina språk är viktigt aspekt. Språk, identitet och lärande går hand i hand, därför måste man ge flera möjligheter till barn med ett annat modersmål än svenska att utveckla sina språk (Myndigheten för skolutveckling, 2004:12).

Detta är intresseväckande, eftersom jag själv är flerspråkig och bor i ett mångkulturellt område. Här går ett stort antal barn på förskolorna och i skolorna som talar ett annat modersmål än svenska. Författaren Gisela Håkansson (2003) nämner i sin bok *Tvåspråkighet hos barn i Sverige* att det finns flera olika orsaker till tvåspråkiga barn i det svenska samhället. Det handlar om att barnen växer upp i familjer där det talas ett annat språk än svenska eller i familjer där två språk talas eller kanske i familjer där svenskan inte används som språk (Håkansson, 2003:10).

På Södertörns högskola har jag fått möjligheten att genomföra VFU (verksamhetsförlagd utbildning). Jag har då varit ute på mångkulturella förskolor och skolor. Där jag har träffat och arbetat med tvåspråkiga och flerspråkiga barn. Detta har intresserat mig, därför har jag i min studie valt att undersöka hur fyra pedagoger arbetar med tvåspråkiga barns språkutveckling i en förskola och i en förskoleklass.

1.2 Styrdokumentet

Läroplanen från 1998, Lpfö 98, reviderades 2010 och utgångspunkten är barnens samspel. Samspel mellan barn och vuxna samt mellan barn och barn. Barn lär sig helt enkel av varandra. Vidare står det i läroplanen att förskolan ska ge flerspråkiga barn möjligheter att utveckla sitt modersmål och även det svenska språket genom att ge barnen valfriheter. Läroplanen betonar även vikten av att barnen skall ges möjligheter till fler uttrycksformer såsom bild och sång. Verksamheten ska tillåta barnen att utveckla sitt språk genom drama, rytmik likaväl som genom dans och rörelse. Varje barns språkutveckling ska stimuleras och uppmuntras genom att lägga fokus på och tillvara ta barns nyfikenhet och skriftspråkliga intressen (Lpfö 98:8).

Den nya läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 11)

Enligt den nya läroplanen Lgr 11 betonas vikten av att tala flera språk:

- ge nya perspektiv på omvärlden, ökade möjligheter till kontakter och större förståelse för olika sätt att leva.
- kunskaper i flera språk ökar också individens möjligheter att ingå i olika sociala och kulturella sammanhang och att delta i internationellt studie-och arbetsliv (Skolverket, Lgr 2011:76).

I den aktuella kursplanen för *Modersmål* står det skrivet att människans främsta verktyg är språk. Man menar att för att kunna kommunicera, tänka och lära behöver människan språk. Människor utvecklar sina tankar, sin identitet och förståelse för hur andra tänker och känner genom språket. För att kunna förstå och verka i ett samhälle

där kulturer, språk och generationer möts så är ett rikt och varierat språk betydelsefullt. Lärande och språkutveckling inom olika områden underlättar också om man har tillgång till sitt modersmål (Skolverket, Lgr 2011:88).

2. Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka fyra pedagogers syn på tvåspråkiga barns språkutveckling i en förskola och i en förskoleklass.

2.1 Frågeställningar

Dessa frågor kommer att besvaras i min studie:

- 1). Vilken syn på tvåspråkighet har pedagogerna?
- 2). Vilka språkutvecklande arbetsätt har pedagogerna i förskolan/förskoleklassen valt för att kunna främja tvåspråkiga barns språkutveckling i det svenska språket?
- 3). Vilka likheter och skillnader finner jag i pedagogernas sätt att arbeta med tvåspråkiga barn?

2.2 Avgränsning

Jag är medveten om att det även finns enspråkiga barn som har svenska som modersmål i förskolan och i förskoleklassen. Men min fokus kommer enbart att ligga på hur pedagogerna arbetar med tvåspråkiga barns språkutveckling i en förskola och i en förskoleklass.

3. Teorianknytning

Jag kommer i det följande kapitel att redogöra för de teorier om tvåspråkighet som jag har funnit i litteraturen. De centrala begreppen som nämns i studien tas upp och tydliggörs.

3.1 Tvåspråkighet och andraspråksinlärning

Författaren Lenore Arnberg hävdar att i de flesta fall kan tvåspråkiga barn lära sig två språk genom två olika inlärningssätt vilka benämns som simultan- och successiv tvåspråkighet (2004:102). *Simultan* tvåspråkighet innebär att man lär sig två språk samtidigt (Arnqvist, 1993:144). Simultan tvåspråkighet innebär att språkinlärningen sker mer eller mindre parallellt tillsammans (Myndigheten för skolutveckling, 2004:19). *Successiv* tvåspråkighet innebär att man vid olika tidpunkter lär sig två språk. Det kan exempelvis handla om att lära sig ytterligare ett språk utöver sitt modersmål i det hem där barnet växer upp. Till exempel så kan föräldrarna tala olika språk med barnen (Arnqvist, 1993:144). ”Att kunna två eller flera språk betyder att man har tillgång till flera kulturer och känner sig hemma i flera sammanhang” (Myndigheten för skolutveckling, 2004:13). Fördelar med att vara tvåspråkig är många. Att vara tvåspråkig innebär bland annat att det öppnas fler möjligheter för den tvåspråkiga individen än för enspråkiga (Arnberg, 2004:26).

3.2 Vad är modersmål?

Med hjälp av fyra kriterier förklarar Skutnabb-Kangas (1981) vad modersmål är. Vilka är ursprungskriteriet som syftar till att modersmålet är det språk som man lär sig först, kompetenskriteriet som menar att det språk man lär sig bäst är modersmålet, funktionskriteriet som ser till inlärarens behov och användning av språket och att modersmålet är det språk som han eller hon använder sig mest av. Det sista kriteriet som Skutnabb-Kangas nämner är attitydskriteriet som handlar om inlärarens identifikation av språket och hur denne identifierar sig med språket (Skutnabb-Kangas 1981 i Håkansson, 2003:16).

Man brukar inom forskningen använda begreppet *förstaspråk* när man refererar till modersmål. Om ett barn lär sig ett språk innan det fyllt tre år brukar man tala om förstaspråk. Lär sig barnet ett språk efter det fyllt tre år talar man om ett andraspråk. Det är viktigt att tvåspråkiga barn stimuleras till att använda sina språk. Språk, lärande och identitet är så tätt sammanlänkade, därför måste barn som har ett annat modersmål än svenska ges möjligheter att utveckla sina språk (Myndigheten för skolutveckling, 2004).

Det är en fördel att ha personal som talar barnets modersmål i förskolan eller skolan. Man menar att detta är en stor tillgång, för att man får lättare att lära sig nya svenska ord om man kan dem på sitt modersmål. Inläringen och förståelsen av svenskan underlättas om man sedan tidigare känner till olika begrepp på modersmålet (Myndigheten för skolutveckling, 2004:53). Man bör även upptäcka så tidigt som möjligt de barn som sent utvecklar sitt tal. Detta kan bero på flera orsaker. Det finns barn som är känsliga för språkbyte. ”De kanske inte uppfattar vad som sägs för att sättet att samtala skiljer sig från deras kultur. I dessa fall är det extra viktigt att få kontakt med en person som talar barnets modersmål” (Myndigheten för skolutveckling, 2004:57).

3.3 Språkanvändning

Alla språk som det tvåspråkiga barnet talar är lika viktiga. Detta innebär att barns språkanvändning utvecklas och växer i olika sociala sammanhang. Man bör lägga sin fokus på att låta det tvåspråkiga barnet möta vuxna som kontinuerligen stödjer det, för att kunna underlätta den språkliga utvecklingen hos barnet (Myndigheten för skolutveckling, 2004:13).

De flesta talare som lever med två eller flera språk ibland blandar språken (Ladberg, 2006:26). Detta fenomen kallas kodväxling. Det är vanligt att flerspråkiga talare med samma språkliga bakgrund växlar mellan språk i en konversation med varandra (Cadeau, 2008:69).

Enligt Gunilla Ladberg (1994) har tvåspråkiga barn i förskolan lättare att lära sig grammatik och uttal när de lär sig ett nytt språk än vuxna. Barn i förskolan använder

ofta språket när de vill tala om det som händer här och nu (Ladberg, 1994:188). Vad det gäller skolsammanhang nämner Ladberg att, för att de tvåspråkiga barnen skall kunna undervisas i skolan, krävs att varje barn har tillräckliga språkkunskaper för att kunna förstå undervisningen (Ladberg, 1996:64). Att studera på ett språk man inte behärskar så bra tar längre tid och man anstränger sig mer. De barn som talar ett annat modersmål än svenska har mer arbete i skolan om man jämför med svenska barn. Författaren menar även att de barn som nyligen lärt sig svenska är i ”ständigt” underläge jämfört med de svenska barnen (Ladberg, 1996).

Barnet tar till sig språket genom att möta språket i olika begripliga och meningsfulla sammanhang. Barnet ökar sitt ordförråd genom att namnge de *begrepp* som de möter i sin vardag i *hallen*, vid *maten*, i *lekrummet* och ute på *gården*. All stimulans som bidrar till att barnets språk utvecklas är av godo både på barnets modersmål och på svenska (Benckert, Håland och Wallin, 2008:97).

3.4 Ett sociokulturellt perspektiv på lärande

Studiens grund är baserad på Lev Vygotskys och John Deweys inläringsteorier. Dessa är *zonen för närmaste utveckling* och *Learning by doing*.

Författaren Roger Säljö hävdar i sin bok *Lärande i praktiken* (2000) att, att lära sig ett språk innebär det att man lär sig tänka inom ramen för en viss gemenskap i ett samhälle eller för en viss kultur (2000:66). Kunskapen lever först i samverkan med andra individer. På så sätt blir sedan kunskapen en del av individen och dennes handlande/tänkande (Säljö, 2000:9). Pauline Gibbons (2010) skriver om Vygotskij syn på lärande, *zonen för närmaste utveckling*, där grunden för barns språkutveckling skapas. Vygotskij syftade på det avstånd ”eller den kognitiva klyftan, mellan det ett barn kan göra utan hjälp och det barnet kan göra tillsammans med en mer erfaren person” (Gibbons, 2010:26). Säljö menar att detta handlar om att hur barns lärande ständigt utvecklas vid olika moment (Säljö, 2000:120). Begreppet ”Learning by doing” myntades av Dewey som menar att barn lär sig genom *att göra* olika saker som till exempel cykla, tala, gå eller läsa (Englund, 2007:76). Elevernas förkunskaper och sysselsättningar bör alltid utgöra basen i lärandet, menar Dewey. I skolsammanhang

innebär Deweys uttryck att ”eleven lär sig vad han måste göra för att uppnå vissa mål” (Dewey, 1999:230–231). Han menade också att individen skulle lära sig och utvecklas i samspel med omgivningen (Dewey, 2008:17).

3.5 Att arbeta språkutvecklande

Benckert, Håland och Wallin (2008) betonar att flerspråkigheten hos barn som går på förskolan bör:

stimuleras och utvecklas genom pedagoger som har samma modersmål som barnen, i samarbete med barnets föräldrar och genom insatser där man inte har någon person som talar barnets modersmål. Vissa arbetssätt kan användas i flera sammanhang medan andra kräver särskilda förutsättningar (Benckert, Håland och Wallin, 2008:9).

Förskolans arbete kretsar traditionellt kring samtal om olika *teman, begreppsbildning, sagoläsning och återberättande*. Med hjälp av dessa aktiviteter förbättrar pedagogerna barns förståelse av sin omgivning. Med detta som bakgrund kan man undersöka ”om det finns någon koppling mellan dessa aktiviteter och det som sker senare i grundskolan” (Arnqvist, 1993:125).

Musik, sång, rim och ramsor är viktiga inslag i förskoleverksamheten. Flera förskollärare passar på att stimulera barns språkutveckling genom att sjunga olika sånger, rim och ramsor. Barn som lär sig svenska lättare kan minnas nya ord och meningar med hjälp av just musik, sång och ramsor. För de barn som inte riktigt förstår svenska är det viktigt att ramsorna innehåller ord som de har förståelse för och har nytta av. Konkret material eller bilder bör användas som stöd för barns minne och dessa bidrar till att barn lättare förstår vad sångerna eller ramsorna handlar om (Myndigheten för skolutveckling, 2004:50–51).

För att kunna berika barnens språkutveckling bör pedagogerna läsa böcker och berätta sagor för barnen. Det är viktigt att barn ges tillfällen där vuxna berättar för dem. Barnen kommer stegvis att vilja berätta själva. Berättandet bidrar till att barnen utvecklar sitt språk – vilket leder till att de får lära sig grammatik, ord och uttal. Samtalen kring texten är även viktigt då de gynnar barnens språkutveckling (Myndigheten för skolutveckling, 2004:45–49). Idag kan barnen genom att läsa böcker

under sin tid i förskolan och skolan tillägna sig en flera olika begrepp. Arnqvist poängterar dock att barn som går i skolan kunskapsinhämtande även sker genom att föräldrar berättar och förklarar om olika företeelser för sina barn, men att den viktigaste delen är att barnen lär sig genom att läsa själva. Detta kan leda till att de nya begreppen bidrar till att barnet kan strukturera sin omgivning och få bättre förståelse för de sammanhang som råder (Arnqvist, 1993:13–14).

3.6 Tidigare forskning

Under tidigare forskning har jag tagit del av den forskning som är relevant för min undersökning.

Tidigare forskning visar att barn som har bra språklig bas i sitt modersmål, har lättare att lära sig ett nytt språk. ”Ett väl utvecklat modersmål ger större möjligheter och bättre förutsättningar för att erövra ytterligare ett språk. Barn som har ett utvecklat modersmål och som är trygga i sin identitet lär sig det nya språket när de får lyssna, öva och pröva i lekfulla former” (Myndigheten för skolutveckling, 2004:13).

Forskningen visar även att tvåspråkiga personer ”har *lättare* att ta till sig ytterligare språk och att de framskrider *snabbare* i sina språkstudier jämfört med dem som är uppvuxna med endast ett språk” (Arnberg, 2004:48) och (Ladberg (2000:21). Därför är det oerhört viktigt att personalen i förskolan visar stöd för de föräldrar som både i och utanför hemmet, fortsätter att tala sitt modersmål med sina barn (Myndigheten för skolutveckling, 2004:24). Ladberg menar även att modersmålet ger ett stöd till svenskan. Trots att de flesta barn inte får något modersmålstöd lär de sig ändå svenska bra. Men dock betonar hon att det är lättare för barn att ta till sig svenska språket när det får stöd i modersmålet. Hon förklarar att *språkkunskaper* stödjer varandra (Ladberg, 1996:63). Språk skall aldrig konkurrera med varandra utan istället ska språk stödja varandra (Cadeau, 2008:19), (Arnberg, 2004:48) och (Ladberg, 2000:21).

Peric och Akhter har tillsammans skrivit ett examensarbete *Att möta tvåspråkiga barn i en svensk förskola och förskoleklass* (2006). I deras studie undersöker de hur

pedagoger i förskolan och förskoleklass stimulerar tvåspråkiga barns språkutveckling. De kom fram till att de intervjuade pedagogerna i deras studie stimulerar barnens språk exempelvis genom att läsa sagor, språkpåsar, sång, rim och ramsor. I resultatet framgår att alla pedagogerna i både förskolan och förskoleklassen använde sig av olika språkutvecklande metoder för att främja tvåspråkiga barns språkutveckling. En av de olika metoderna som användes var bland annat Bornholms modell. Haggström och Lundberg (1994) refererat i Peric och Akhter skriver att Bornholms modell har som syfte att med hjälp av språklekar;

Stimulera barnens språkliga medvetenhet innan de börjar med läsinlärning. Språklekarna är planerade så att det finns en struktur som innebär att man successivt ökar svårighetsgraden på lekarna. I början lyssnar man t.ex. enbart på ljuden i den närmaste omgivningen men efter månader av läktillfällen med rim och ramsor, ord och stavelselekar kan även lekar på fonemnivå ingå. Barnen ska känna det lustfyllt och roligt att leka med språket (Peric och Akhter, 2006:14).

4. Metod

4.1 Val av metod

Syftet med min studie är att undersöka hur fyra pedagoger arbetar med tvåspråkiga barns språkutveckling i en förskola och i en förskoleklass. Därför har jag använt mig av kvalitativ metod i form av intervjuer, för att kunna få svar på mina frågeställningar. Larsen nämner i sin bok *Metod helt enkelt* (2009) att i en kvalitativ undersökning får forskaren möta sina informanter ansikte mot ansikte. Hon menar att detta är en fördel då man som forskare kan gå på djupet om det blir nödvändigt. Vidare menar Larsen att annan fördel med kvalitativa undersökningar att forskaren kan vid intervjutillfället ställa följdfrågor och får då fördjupande och kompletterande svar av sina informanter (Larsen, 2009:26–27). Därför har jag valt att enbart genomföra intervjuer med pedagogerna för att utifrån deras egna perspektiv få djupare förståelse för hur de arbetar med tvåspråkiga barns språkutveckling i svenska. Jag kunde ha kompletterat med observationer i min undersökning. Men på grund av att jag ansåg att de svar jag fått av mina informanter var tillräckliga valde jag att enbart tillämpa intervjuer som metod.

4.2 Urval

Förskolan och skolan har valts ut för att de ligger i närheten av det område jag bor i. Jag började med att först skriva ett brev som jag via e-post skickade till olika förskolerektorer på i området. En av rektorerna skrev tillbaka mig via e-post och bad mig kontakta arbetslagsledaren Rosa. Jag ringde Rosa och hon berättade om för mig att det fanns flera pedagoger på förskolan som ville vara med i min undersökning. Vi kom fram till att jag kunde hålla en gruppintervju med de tre pedagogerna som var intresserade och vi bokade tid för intervjun några dagar senare. Den fjärde intervjupersonen Lea, arbetar i en förskoleklass i en skola som jag redan är bekant med. Jag tog kontakt med Lea som har varit min handledare under mina VFU (den verksamhetsförlagda utbildningen) veckor på skolan. Några dagar innan jag

genomförde intervjuerna skickade jag intervjuguiden med de frågeställningarna jag valt till pedagogerna.

Presentation av förskolan

Förskolan är belägen i ett invandrartätt område, där det talas ca 27 språk. Förskolan har ca 93 barn (varav enbart åtta barn har svenska som modersmål). De andra språk som barnen på förskolan talar är bland annat; engelska, spanska, ryska, arabiska, kaldeiska, syrianska och tigrinja. På förskolan finns det fem avdelningar med åldersklassificerade grupper. Där arbetar ca 16 pedagoger.

Presentation av skolan och förskoleklassen

Skolan är belägen i ett invandrartätt område och har ca 260 elever. På skolan finns det förskoleklasser upp till år 6 samt fritidsverksamhet. Där arbetar ca 65 pedagoger. På skolan finns barn från olika delar av världen. Det finns två förskoleklasser på skolan och där går 32 barn. De flesta är nyanlända barn som kommer från andra länder. I förskoleklassen talas utöver svenskan även somaliska, italienska, spanska, polska, engelska, tigrinja, arabiska, swahili, syrianska, kaldeiska och kurdiska.

4.3 Intervjuer

För att jag ska få svar på min studies syfte och frågeställningar har fyra pedagoger som arbetar i förskola och skola valts ut. Alla fyra pedagogerna arbetar inom en och samma kommun i Stockholms län. Syftet med intervjuerna var att jämföra och få en större förståelse för hur de arbetar med tvåspråkiga barns språkutveckling i förskolan och förskoleklassen. Intervjuerna varade i ca 40-45 minuter. I min undersökning har jag under intervjutillfällena använt en intervjuguide. Larsen förklarar att oftast använder man en s.k. intervjuguide vid ostrukturerade intervjuer. En intervjuguide består oftast av en lista med de stödord eller frågor som man använder under sin intervju. Intervjuare skall inte få styra intervjun alldeles för mycket utan informanten skall få

tala fritt om de ämnen som tas upp (Larsen, 2009:84). Mina informanter hade i förväg fått en e-post från mig, där jag skickade intervjufrågorna. På så sätt hade de en kännedom om vilka frågor jag tänkt ställa och de kunde själva läsa igenom frågorna och besvara dem under intervjun.

Gruppintervju

Jag valde att genomföra en gruppintervju, där jag intervjuade tre pedagoger som arbetar på olika avdelningar i förskolan. Beträffande gruppintervjuer skriver Larsen att ”i den formen samlar man en grupp människor till ett samtal om ett visst ämne [...]. Det kan vara lättare att få människor att prata när de ingår i en grupp. Då kan de komplettera varandra och många kommer på saker när de lyssnar på andra” (Larsen 2009:85). En av intervjupersonerna på förskolan ville inte bli inspelad. Enligt Denscombe (2009:258) händer det att informanter vägrar att bli inspelade under intervjun. Därför valde jag att istället genomföra anteckningar. Under gruppintervjun insåg jag att det var svårt att både lyssna på mina informanter och anteckna samtidigt. Den fjärde pedagogen som arbetar i förskoleklassen, intervjuades vid ett annat tillfälle och då valde jag att även genomföra anteckningar under intervjun.

Presentation av pedagogerna

”**Blenda**” har barnskötarutbildning ifrån hemlandet. Hon utbildade sig till förskollärare här i Sverige.

”**Greta**” har både barnskötarutbildning och förskolläraryt utbildning. Hon har arbetat som förskollärare i cirka 30 år.

”**Rosa**” har utbildat sig till förskollärare i både hemlandet och i Sverige. Hon har arbetat som förskollärare i ca 30 år.

”**Lea**” flyttade till Sverige som sju åring och därför anser hon att hon är tvåspråkig. Hon är en förskollärare och arbetar med barn i en förskoleklass.

4.4 Etiska principer inom forskning

I min studie har jag följt de etiska principerna inom forskningen som författaren Stukát (2005:131–133) tar upp i sin bok. De fyra olika principerna är:

Informationskravet innebär att forskaren alltid skall informera de som berörs av studien. Allt deltagande är frivilligt. Intervjupersonerna i min studie informerades via e-post och telefon om syftet med min studie.

Samtyckeskravet innebär att deltagare har möjlighet att bestämma över sin medverkan. Jag har innan intervjuerna informerat mina informanter om vad min undersökning handlade om. De ville ställa upp i studien och gav sitt samtycke.

Konfidentialitetskravet innebär att forskaren måste ta hänsyn till deltagarnas anonymitet. Informanternas identitet är skyddad i denna studie. Därför har jag påhittade namn.

Nyttjandekravet innebär att all den insamlade informationen endast används till forskningsändamålet. Syftet med all den information och material som har samlats till min studie kommer bara att användas i min studie.

4.5 Validitet

Begreppet validitet innebär studiens giltighet eller relevans, detta åsyftar på att man samlar in empiriskt material som är relevant för studiens frågeställning. Larsen menar att det är viktigt att formulera de rätta frågorna med utgångspunkt i studiens frågeställningar (Larsen, 2009:80). Jag har i min undersökning valt frågor som jag anser skulle besvara mitt grundsyfte.

4.6 Reliabilitet

Begreppet reliabilitet innebär enligt Larsen att konstatera undersökningens exakthet eller precision. Hon menar att undersökningens tillförlitlighet och noggrannhet (Larsen, 2009:81). Fördelen med reliabiliteten in min undersökning är att jag valde att ställa flera konkreta och relevanta frågor till mina informanter. Nackdelen med urvalet är att

informerarna består av att endast fyra personer, studiens syfte och frågeställningar besvaras utifrån informerarna erfarenheter vad det gäller tvåspråkiga barns språkutveckling i en förskola och i en förskoleklass. Därför anser jag att studiens tillförlitlighet är korrekt.

5. Resultatredovisning och analys

Här nedan redovisas resultaten från de genomförda intervjuerna. Studiens syfte och frågeställningar kommer att besvaras och redovisas i löpande text under olika rubriker. Likheter och skillnader i resultatet och analysen kommer att jämföras och relateras till litteraturen. Pedagogernas namn är fingerade för att skydda deras identitet.

5.1 Vad innebär tvåspråkighet för dig?

Gruppintervju med Blenda, Greta och Rosa

Greta: begreppet tvåspråkighet innebär att man talar två eller flera språk.

Rosa: ”Att barn har kapaciteten att ta till sig andra språk”.

Blenda: ”Tvåspråkighet för mig innebär barn som inte talar det svenska språket”.

Greta som arbetar med fem åringarna i förskolan berättar under gruppintervjun att när de flesta barn börjar på förskolan har de redan ett modersmål. Vidare utvecklar hon att ”när förskolan tar emot barn som redan har ett annat modersmål än svenska brukar förskolan då gå in och lär barnen ett nytt språk som är då svenskan”. Rosa som arbetar med treåringarna i förskolan betonar bland annat att ”de tvåspråkiga barns många språk är en tillgång”. Pedagogerna uppmuntrar därför alltid föräldrarna att tala sitt eget modersmål med sina barn. Detta återkopplas till *Komma till tals* där det betonas vikten av att personal i förskolan visar stöd för de föräldrar som både i och utanför hemmet, fortsätter att tala sitt modersmål med sina barn (Myndigheten för skolutveckling, 2004:24).

Intervju med Lea

Den fjärde pedagogen Lea arbetar som förskollärare i förskoleklassen. Hon menar att begreppet tvåspråkighet innebär ”att man lever med två språk”. Detta kan knytas till författaren Arnqvist (1993) som förklarar att barn kan bli tvåspråkiga på olika sätt. Han menar att:

Man kan lära sig två språk samtidigt. Detta brukar benämnas simultan tvåspråkighet. För det andra kan man lära sig två språk vid olika tillfällen, först finska och sedan svenska. Detta brukar benämnas successiv tvåspråkighet (Arnqvist 1993:144).

Vidare framhåller Lea att hon anser sig själv vara tvåspråkig. Eftersom hon talar både italienska och svenska hemma. Hon säger att ”mitt första språk identifierar jag som mitt känslspråk. Medan med mitt andraspråk identifierar jag som mitt yrkesspråk”. Skutnabb-Kangas nämner attitydskriteriet som handlar om inlärarens identifikation av språket och hur denne identifierar sig med språket (Skutnabb-Kangas 1981 i Håkansson, 2003:16). ”Att kunna två eller flera språk betyder att man har tillgång till flera kulturer och känner sig hemma i flera sammanhang” (Myndigheten för skolutveckling, 2004:13).

5.2 Språkanvändning i förskolan och i förskoleklassen

Gruppintervju med Blenda, Greta och Rosa

Blenda som arbetar med 1-3 åringarna i förskolan berättar att de flesta barnen i förskolan talar flera olika språk hemma. Hon förklarar att de flesta barn i förskolan kommer ifrån ett hem där till exempel pappan talar arabiska, mamman talar Kaldeiska och syskonen talar svenska sinsemellan. Vad gäller de tvåspråkiga barns språkanvändning i förskolan säger Rosa så här: ”när barnen inte hittar ett ord på svenska, brukar de blanda in några ord på sitt eget modersmål. Barnen anpassar sitt språk till vem de talar” (Rosa). Pedagogernas resonemang överrensstämmer med Ladberg (2006) som bland annat skriver i sin bok att de flesta talare som lever med två eller flera språk ibland blandar språken (Ladberg, 2006:26). Detta fenomen kallas *kodväxling*. Det är vanligt att flerspråkiga talare med samma språkliga bakgrund växlar mellan språk i en konversation med varandra (Cadeau, 2008:69).

Intervju med Lea

Ca 90 % av barnen i förskoleklassen har ett annat modersmål än svenska. Där finns barn som nyligen har flyttat till Sverige och har under sina sex första år levt i ett annat land. Pedagogerna i förskoleklassen berättar att de barnen inte kunde tala någon svenska när skolåret började. Utan kunde enbart göra sig förstådda på deras modersmål. ”Nu förenklar dessa barn många svenska ord för att göra sig förstådda”. Hon nämner vidare att även om de tvåspråkiga barn som är födda här behärskar det svenska språket, har ändå dessa barn svårt med uttal och att böja en del ord på det svenska språket. ”Ordföljden blir oftast fel” (Lea). Pedagogerna förklarar att ”de tvåspråkiga barn som nyligen har flyttat hit lär sig det svenska språket fortare än de tvåspråkiga barn som föds här” (Lea). Detta stämmer inte med Ladbergs resonemang. Ladberg menar att studera på ett språk man inte behärskar så bra tar längre tid och att man anstränger sig mer. De barn som talar ett annat modersmål än svenska har mer arbete i skolan om man jämför med svenska barn. Ladberg menar även att de barn som nyligen lärt sig svenska är i ”ständigt” underläge jämfört med de svenska barnen (Ladberg, 1996:64).

Det framgår även under min intervju med förskoleklassläraren att hon brukar uppmuntra de tvåspråkiga barnen att tala sitt eget modersmål med varandra, samtidigt som hon menar att hon försöker styra barnen så att de samtalar mer på svenska. Hon berättar att ”barnens språk utvecklas mer om de talar mer svenska med varandra, åtminstone under deras tid i skolan” (Lea). Å andra sidan hävdar Lea att det inte alltid går att styra barnen när de samtalar med varandra. Det händer att de tvåspråkiga barnen under den ”fria leken” söker sig till en kamrat som talar just dess modersmål. Lea menar att det kan ha med kultur eller identitet att göra. ”Att kunna känna samhörighet med något. Det gäller att vara konkret och hitta en balans så att man som lärare inte tappar bort den röda tråden att man bara vill barnet väl” (Lea). Det är viktigt att tvåspråkiga barn stimuleras till att använda sina språk. Språk, lärande och identitet är så tätt sammanlänkade, därför måste barn som har ett annat modersmål än svenska ges möjligheter att utveckla sina språk (Myndigheten för skolutveckling, 2004:12).

5.3 Pedagoger som talar barnets modersmål

Gruppintervju med Blenda, Greta och Rosa

Här framkommer det enligt Greta att de föräldrar som har tvåspråkiga barn på de olika avdelningarna i förskolan får möjlighet att ansöka om modersmållärare eller resurslärare till sina barn. ”Men inte alla söker modersmålstöd till sina barn. Då får personalen som kan barnets språk tala med barnet” (Blenda). Pedagogerna berättade att förskolan ofta brukar använda sig av den egna personalen. Rosa påpekar dessutom att förskolan på grund av tid brist inte hinner med det. ”Det händer saker hela tiden under dagen. Man kan inte lämna barngruppen t.ex. och gå iväg” (Rosa). Vidare nämner de under gruppintervjun att många föräldrar är även oroliga och hävdar att om deras barn får modersmålstöd kan barnets språkutveckling i det svenska försämrast.

Intervju med Lea

Lea resonerar kring pedagoger som talar barnets modersmål så här: ”vi har personal som talar flera olika språk men nästan alla barn i förskoleklassen får modersmålsundervisning av modersmållärare som arbetar på andra skolor i kommunen” (Lea). Vidare betonar Lea att: ”det finns barn i förskoleklassen som har italienska som modersmål. De barnen brukar ställa frågor till mig när de inte förstår något på svenska. Då händer det att jag istället går in och förklarar på italienska”.

Under intervjun med Lea framkommer det vad det gäller det tvåspråkiga barns modersmålsstöd, att en del modersmållärare är engagerade och samarbetar med förskolläraren i förskoleklassen, de brukar komma en gång i veckan. Modersmållärarna brukar hämta de barn som behöver modersmålundervisning. Som jag har förstått detta, brukar de tvåspråkiga barnen få lämna klassrummet och följa med modersmålläraren. De får sitta i ett enskilt klassrum där de får sin undervisning.

Samtliga pedagoger i min studie är överrens om att personal som kan tala barnens modersmål är en tillgång och förskolan brukar ofta använda sig av den egna personalen. Nackdelar som framgick under gruppintervjun är att det inte fanns mer tid och resurs till att låta den egna personalen ha modersmålsstödet med barnen på

förskolan. Detta kopplas till *Komma till tals* (2004) som påstår att det är en fördel att ha en pedagog som talar barnets modersmål i förskolan eller skolan. Man betonar att detta är en stor tillgång, eftersom det är ”lättare att lära nya ord på svenska om man kan dem på modersmålet. Att utgå från kända begrepp underlättar förståelse och inläringen på svenska. Om resonerar med barnen kring ordens betydelse på de olika språken blir likheter och skillnader mellan språken tydligare” (Myndigheten för skolutveckling, 2004:53).

5.4 Att arbeta språkutvecklande i förskolan och förskoleklassen

Mitt resultat visar att alla de fyra pedagogerna arbetar mycket språkutvecklande i förskolan och i förskoleklassen. Det framkommer under intervjuerna att det är viktigt att man arbetar konkret med språket.

Gruppintervju med Blenda, Greta och Rosa

Blenda som arbetar med 1-3 åringarna i förskolan betonar att det är viktigt att man benämner saker eller material vid namn när man som pedagog vill främja tvåspråkiga barns språkutveckling. Under gruppintervjun konstaterar Blenda att det är viktigt att man talar med barnet och inte till barnet. Blenda menar att ”det gäller att vara konkret och träning ger färdighet”. Hon förklarar så här att ”man ser när man fångar dem. Barn som är tysta som sedan blommar ut” (Blenda). Detta kopplar jag till författaren Gunilla Ladberg (1996) som menar att ”många barn har en tyst period när de tar till sig ett nytt språk. De lyssnar länge innan de börjar tala språket” (Ladberg, 1996:59).

Intervjun med Lea

Förskoleklassläraren berättar att hon arbetar utifrån Bornholms modell med de tvåspråkiga barnen i förskoleklassen. Lea förklarar att ”Bornholms modell går ut på att ge barnen flera synonymer, olika begrepp”. Detta återkopplas till Peric och Akhter som i sin studie kom fram till att förskollärarna och förskoleklasslärarna använde sig

av bland annat Borholmsmodellen för att stimulera de tvåspråkiga barns språkutveckling (Peric och Akhter, 2006:23–24).

Lea lyfter även fram att hon nämner så många saker som möjligt och att de tvåspråkiga barnen sedan även får mer olika tillfällen och tid att prata. Hon menar att man får ta alla tillfällen i akt, t.ex. vid matsituationen, ute i hallen och under rasten (på skolgården). Barnet tar till sig språket genom att möta språket i olika begripliga och meningsfulla sammanhang. Barnet ökar sitt ordförråd genom att namnge de *begrepp* som de möter i sin vardag i *hallen*, vid *maten*, i *lekrummet* och ute på *gården*. All stimulans som bidrar till att barnets språk utvecklas är av godo både på barnets modersmål och på svenska (Benckert, Håland och Wallin, 2008:97). Jag kopplar även detta till Dewey menade också att individen skulle lära sig och utvecklas i samspel med omvärlden (Dewey, 2008:17). Hon betonar även i likhet till pedagogerna i Peric och Akhters (2006:14) undersökning att man skall leka med språket. ”Det gäller att arbeta mycket konkret, inte så mycket abstrakt. De tvåspråkiga barnen frågar om det de inte förstår och då får man förklara tills de förstår” (Lea).

5.4.1 Musik, sång, rim och ramsor

Gruppintervju med Blenda, Greta och Rosa

Blenda som arbetar med 1-3 åringarna i förskolan betonar att det är viktigt att man benämner saker eller material vid namn när man som pedagog vill främja tvåspråkiga barns språkutveckling. Under gruppintervjun konstaterar Blenda att det är viktigt att man talar med barnet och inte till barnet. Blenda menar att ”det gäller att vara konkret och träning ger färdighet”. Hon förklarar så här att ”man ser när man fångar dem. Barn som är tysta som sedan blommar ut” (Blenda). Detta kopplar jag till författaren Gunilla Ladberg (1996) som menar att ”många barn har en tyst period när de tar till sig ett nytt språk. De lyssnar länge innan de börjar tala språket” (Ladberg, 1996:59).

Intervju med Lea

Vad det gäller musik och sång framhåller Lea att ”vi brukar oftast sjunga under samlingen som vi har på morgonen. Sedan delas barnen i smågrupper utifrån hur långt de kommit med det svenska språket” (Lea). Arnqvist hävdar att ”behärskan av rim och rimord är en grundläggande färdighet när det gäller språklig uppmärksamhet” (Arnqvist, 1993:131). Lea brukar använda sig av ”Rim-Memory”, när hon arbetar språkutvecklande med tvåspråkiga barn när de börjar i förskoleklassen. Sedan sprider hon bilderna på en fläta. Detta kan sammankopplas till Arnqvist (1993) som menar att barnen får se bilderna och får veta vad de förställer och sedan samlar man in parvis de bilder som rimmar (Arnqvist, 1993:131). Lea berättar under intervjun att hon brukar enligt ovan välja bilder som föreställer olika figurer. Barnen brukar då para ihop de bilder som rimmar.

Alla fyra pedagogerna menar att man skall utnyttja språket. Greta och Rosa berättar att ”vi på förskolan sjunger mycket på svenska för att de tvåspråkiga barns ordförråd ska fyllas på. Rim och ramsor är populära bland förskolebarnen”. Detta kopplas till *Komma till tals* (2004) som nämner att barn som lär sig svenska lättare kan minnas nya ord och meningar med hjälp av just musik, sång och ramsor. För de barn som inte riktigt förstår svenska är det viktigt att ramsorna innehåller ord som de har förståelse för och har nytta av. Konkret material eller bilder bör användas som stöd för barns minne och dessa bidrar till att barn lättare förstår vad sångerna eller ramsorna handlar om (Myndigheten för skolutveckling, 2004:50–51). Elevernas förkunskaper och sysselsättningar bör alltid utgöra basen i lärandet, menar Dewey. Han myntade begreppet ”Learning by doing”, som menar att barn lär sig genom att göra olika saker som till exempel cykla, tala, gå eller läsa (Englund, 2007:76).

5.4.2 Om att läsa och att berätta

Gruppintervju med Blenda, Greta och Rosa

Pedagogerna på förskolan berättade under gruppintervjun att man satsar mycket på läsning. Förskolans femåringar går en gång i veckan till ett bibliotek som ligger i en skola som finns belägen i området. Greta berättade att barnen uppmuntras alltid att låna en månadsbok som är skriven på deras modersmål. Hon berättar vidare att det är

”en upplevelse i sig att läsa böcker samt att det är viktigt att bevara elevernas kultur och språk” (Greta). Detta är även något som de tvåspråkiga barnen i förskoleklassen gör, att varje vecka låna böcker i skolans bibliotek. Alla fyra pedagogerna menar att detta är för att kunna främja de tvåspråkiga barns utveckling i det svenska språket.

Rosa som arbetar med treåringarna på förskolan betonar att några utav föräldrarna läser på svenska för sina barn. Vilket föräldrarna uppskattar då de liksom sina tvåspråkiga barn övar genom att läsa på svenska. Blenda förklarar att ”det är viktigt att föräldrarna läser för och med sina barn, eller att de tvåspråkiga barnen läser för sina föräldrar” (Blenda). Detta bekräftas även i *Komma till tals* (2004:45). där det framgår att, att läsa böcker och berätta sagor med barnen är oerhört viktigt. Samtalen kring texten är även viktigt då de gynnar barnens språkutveckling (Myndigheten för skolutveckling, 2004:49).

Intervju med Lea

Flanosagor är något som Lea anser är mycket bra när man arbetar språkutvecklande. Barnen i förskoleklassen brukar klistra sina flanosagor på en stor flanotavla. Pedagoger berättar att: ”flanotavla är en tavla som man klär i ett filt tyg” (Lea). Pedagoger nämner att hon brukar välja ett tema som till exempel bondgården. Barnen får då papper att rita eller måla på, klippa och klistra ihop små figurer, som blir flanobilder. Barnen skriver en saga till sina bilder och sedan låter hon barnen återberätta flanosagor för varandra med hjälp av den stora flanotavlan. Detta är ett sätt att främja barnens språkutveckling. De får träna på att tala, få kännedom om lika begrepp. Arnqvist nämner att man under sagans gång kan ställa följdfrågor till barnen för att kunna hålla igång berättandet (Arnqvist, 1993:129). Att berätta sagor för de tvåspråkiga barnen vilket leder till stimulering av tvåspråkiga barns språkutveckling och lärande (Myndigheten för skolutveckling, 2004:48).

6. Slutsatser och sammanfattning

Mitt syfte med denna studie var att undersöka tvåspråkiga barns språkutveckling i en förskola och i en förskoleklass. Under detta avsnitt kommer jag att utifrån studiens syfte och frågeställningar, sammanfatta de resultaten som framkommit under de genomförda intervjuerna. Resultatet visar entydigt att de fyra intervjuade pedagogerna har en positiv inställning till tvåspråkighet. Att kunna tala flera språk är en tillgång. Barn har kapaciteten att lära sig tala flera språk samtidigt. Informanterna säger precis som Arnqvist (1993) och Arnberg (2004) att tvåspråkighet kan innebära att man lever med två eller flera språk.

Pedagogerna i min studie anser att föräldrar skall uppmuntras till att tala sitt eget modersmål med sina barn. Detta kan tolkas som att omgivningens attityder till tvåspråkighet är avgörande för tvåspråkiga barns språk och identitets skapande (Skutnabb-Kangas, 1981 i Håkansson, 2003:16)

Jag anser att det finns likheter mellan förskoleklass pedagogen och förskollärarna sätt att arbeta vad det gäller de tvåspråkiga barns språkutveckling. Lärarna använder sig av flera språkutvecklande arbetsmetoder för att kunna främja de tvåspråkiga barns språkutveckling. Språkutvecklande arbetsmetoder som jag funnit att pedagogerna använder sig av är först och främst ett konkret arbete med språket. De benämner olika begrepp, tillåta barnen få mer tid att tala, utrymme för rim och ramsor, musik och sånger. Förskoleklass pedagogen Lea nämner att hon arbetar utifrån Bornholms modell med barnen i förskoleklassen. Pedagogerna lyfter även fram att hon benämner så många saker som möjligt och att barnen sedan även får tid att prata. Detta kan återkopplas till Peric och Akhter som i sin studie kom fram till att både förskollärarna och förskoleklasslärarna använde sig av bland annat Bornholmsmodellen för att stimulera de tvåspråkiga barns språkutveckling (Peric och Akhter, 2006:23–24).

Vad det gäller musik, sång, rim och ramsor visar resultatet att pedagogernas utsagor överrensstämmer. Det framkommer att musik, sång, rim och ramsor är viktiga inslag i förskolans dagliga verksamhet. Även förskoleklassens pedagog strävar efter att stimulera de tvåspråkiga barns språkutveckling genom att använda sig av ”Rim-Memory”. Detta kan kopplas till Arnqvist som skriver att de tvåspråkiga barnens

språkutveckling stimuleras genom att träna flera rimord (Arnqvist, 1993:131). Läroplanen betonar även vikten av att barnen skall ges möjligheter till fler uttrycksformer såsom bild och sång. Verksamheten ska tillåta barnen att utveckla sitt språk genom drama, rytmik likaväl som genom dans och rörelse. Varje barns språkutveckling ska stimuleras och uppmuntras genom att lägga fokus på och tillvara ta barns nyfikenhet och skriftspråkliga intressen (Lpfö 98:8).

Skillnader som jag finner i mitt resultat är att pedagogerna i förskolan uppmuntrar barnen att tala eller samtala med varandra på sitt modersmål. Medan det framgår under min intervju med förskoleklassläraren att de tvåspråkiga barnen i förskoleklassen uppmuntras till att inte samtala mycket på sitt modersmål under sin tid i klassrummet. Å ena sidan menar hon att detta kan leda till att de tvåspråkiga barns språkutveckling hämmas, dvs. när de enbart samtalar på sitt eget modersmål i samtal med andra barn. Hon berättar att: ”jag brukar uppmuntra de tvåspråkiga barnen att ta vara på sitt eget språk, modersmålet, samtidigt som jag anser att deras språk utvecklas mer när de talar mer svenska med varandra, åtminstone under deras tid i skolan” (Lea). Å andra sidan hävdar Lea att det inte alltid går att styra barnen när de samtalar med varandra. Det händer att de tvåspråkiga barnen under den ”fria leken” söker sig till en kamrat som talar just dess modersmål. Lea menar att det kan ha med kultur eller identitet att göra. ”Att kunna känna samhörighet med något. Det gäller att vara konkret och hitta en balans så att man som lärare inte tappar bort den röda tråden att man bara vill barnet väl” (Lea).

Ett problem som framkommer i min undersökning är att pedagogerna på förskolan upplever att de på grund av tidbrist inte hinner extra arbeta som modersmållärare till barnen på förskolan. Man vill gärna använda sig den egna personalen som kan tala barnets modersmål. Medan Lea i förskoleklassen anser att det fungerar bra med modersmållärarna.

Sammanfattningsvis har jag konstaterat att resultatet i min studie visar att kunna tala flera olika språk är en tillgång. Man bör som pedagog ta vara på barns olika språk. Detta kan kopplas till den aktuella kursplanen för *Modersmål* som betonar att människans främsta verktyg är språk. För att kunna kommunicera, tänka och lära behöver människan språk. Människor utvecklar sina tankar, sin identitet och förståelse för hur andra tänker och känner genom språket. För att kunna förstå och verka i ett

samhälle där kulturer, språk och generationer möts så är ett rikt och varierat språk betydelsefullt. Lärande och språkutveckling inom olika områden underlättar också om man har tillgång till sitt modersmål (Skolverket, Lgr 2011:88).

7. Förslag till fortsatt forskning

Det skulle vara intressant att genomföra liknande undersökning men då skulle jag vilja intervjua några modersmållärare och resurslärare i en förskola/skola för att ur deras synvinkel ta reda på hur de upplever att arbeta med två eller flerspråkiga barn.

Käll- och litteraturförteckning

Tryckta källor

Arnberg, Lenore (2004). *Så blir barn tvåspråkiga – Vägledning och råd under förskoleålder*. Bokförlaget Wahlström och Widstrand.

Arnvist, Anders (1993). *Barns språkutveckling*. Lund: Studentlitteratur.

Benckert, Susanne, Håland, Pia och Wallin, Karin (2008), *Flerspråkighet i förskolan: Cadeau, Michelle (2008). Ditt barns flerspråkighet – Ditt val*. King ink Förlag. 2:a upplagan.

Denscombe, Martyn (2009), *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur. Andra upplagan. Dewey, John (1999). *Demokrati och utbildning*. Göteborg: Daidalos.

Dewey, John (2008). *Individ, skola och samhälle*. Stockholm: Natur och Kultur.

Englund, Tomas (red.) (2007). *Utbildning som kommunikation: Deliberativa samtal som möjlighet*. Daidalos.

Gibbons, Pauline (2010). *Stärk språket, stärk lärandet – Språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt för och med andraspråkselever i klassrummet*. Stockholm: Hallgren och Fallgren.

Håkansson, Gisela (2003), *Tvåspråkighet hos barn i Sverige*. Lund: Studentlitteratur

Ladberg, Gunilla (1996), *Barnen och språken*. Lund: Studentlitteratur.

Ladberg, Gunilla (1994), *Tala många språk*. Eslöv: Gunilla Ladberg och Carlssons bokförlag.

Ladberg, Gunilla (2000), *Tala många språk*. Andra upplagan. Eslöv: Gunilla Ladberg och Carlssons bokförlag.

Ladberg, Gunilla (1999), *Tvåspråkig, flerspråkig eller bara enspråkig? – Liten språklära för föräldrar*. Stockholm: Gunilla Ladberg Pedagogik och språk.

Ladberg, Gunilla (2006), *Barn med flera språk – Tvåspråkighet och flerspråkighet i familj, förskola, skola och samhälle*. Stockholm: Liber.

Lahdenperä, Pirjo (red.) (2004), *Interkulturell pedagogik i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur

Larsen, Ann Kristin (2009). *Metod helt enkelt – en introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.

Lpo94 *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*. (2006). Stockholm: Skolverket.

Myndigheten för skolutveckling (2004). *Komma till tals. Flerspråkiga barn i förskolan*.

Säljö, Roger (2000). *Lärande i praktiken – ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Bokförlaget Prisma.

Thomassen, Magdalene (2007). *Vetenskap, kunskap och praxis*. Introduktion till vetenskapsfilosofi. Gleerups.

Internet källor (Elektronisk)

Skolverket: *Läroplan för förskola Lpfö 98* (reviderad 2010). (Elektronisk).
<http://www.skolverket.se/2.3894/publicerat/2.5006?_xurl=http%3A%2F%2Fwww4.skolverket.se%3A8080%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D2442> Hämtat den 2 september 2011.

Skolverket (2008) *Flerspråkighet i förskola – ett referens- och metodmaterial* (Elektronisk)
http://www.skolverket.se/2.3894/publicerat/2.5006?_xurl=http%3A%2F%2Fwww4.skolverket.se%3A8080%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D2075. Hämtat den 2 september 2011.

Skolverket (2011) *Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Lgr 11)* (Elektronisk).
http://www.skolverket.se/2.3894/publicerat/2.5006?_xurl=http%3A%2F%2Fwww4.skolverket.se%3A8080%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D2575 (Hämtat den 23 november 2011).

Akhter, Shaista & Peric, Vera (2006), *Att möta tvåspråkiga barn i en svensk förskola och förskoleklass*. (Elektronisk).

<http://dspace.mah.se:8080/bitstream/2043/5653/1/Veras%20och%20Shaistas%20examensarbete.pdf> (Examensarbete, hämtat den 26 november 2011).

Otryckta källor

Gruppintervju med förskollärarna Blenda, Greta och Rosa i mars 2010, 45 min

Intervju med förskoleklasslärare Lea i mars, 2010, 40 min

Bilaga 1

Informationsbrev till förskolor och skolor

Hej!

Jag heter Gertud Mankand och jag är lärarstuderande vid Södertörns högskola. Jag läser nu min sista termin och håller på att skriva mitt examensarbete, som handlar om tvåspråkiga barn. Under de kommande veckorna skulle jag vilja besöka er förskola/skola, för att kunna intervjua några pedagoger på förskolan/skolan. Syftet är att ta reda hur pedagogerna arbetar med tvåspråkiga barn i mångkulturell förskola och i en förskoleklass. Jag kommer inte att namnge något namn eller förskolan/skolan i mitt examinationsarbete. Intervjuerna är frivilliga men jag vore tacksam om ni ville ställa upp.

Tack på förhand!

Med vänliga hälsningar Gertud Mankand.

Vid frågor kontakta mig på telefonnummer:

E-mail:

Bilaga 2

Intervjuguide

Syftet med denna studie är att undersöka tvåspråkiga barns språkutveckling i en förskola och i en förskoleklass.

Bakgrundsfakta

- 1) Berätta lite om dig själv (ålder, bakgrund och utbildning).
- 2) Hur länge har du arbetat som förskollärare/barnskötare?
- 3) Hur länge har du jobbat på förskolan/skolan?

Intervjufrågorna

- Vad innebär begreppet tvåspråkighet/modersmål för dig?
- Vilka språk utöver svenskan talar barnen i förskolan/skolan?
- Vilka språkutvecklande arbetsmetoder använder förskolan/förskoleklassen med tvåspråkiga barns språkutveckling i det svenska språket?
- Talar någon pedagog ett annat språk än svenska med det tvåspråkiga barnet? (Resurslärare, modersmållärare).
- Får det tvåspråkiga barnet något modersmålsstöd i förskolan/ förskoleklassen? Om ja, hur fungerar det?
- Sker kodväxling mellan barn och barn? Och mellan pedagogerna och barn? (D.v.s. att man växlar mellan två olika språk t.ex. från modersmålet till svenskan eller till ett annat språk).
- Arbetar förskolan med styrdokument som behandlar tvåspråkighet?
- Hur sker samarbetet med föräldrar till de tvåspråkiga barnen i förskolan/ i förskoleklassen?
- Slutligen vilka tankar/tips/idéer/råd skulle ni kunna ge till blivande lärare på hur man skall bemöta det tvåspråkiga barnet?